

הרב חיים יצחק קפלן*
משגיח ישיבת חברון כנסת ישראל

'אני לדודי ודודי לי'

'בנים אתם לה' אלוקיכם'

א.

איתא בגמ' מכות (ג:) בלימוד דין חיוב מלקות בחייבי לאוין לר' ישמעאל, מהפסוק 'והפלא ה' את מכותך', 'הפלאה זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר 'והפילו השופט והכהו לפניו', הוי אומר הפלאה זו מלקות היא'. הגמ' דורשת ש'הפלאה' הוא מלשון 'הפלה', ועל מלקות בי"ד כתיב 'והפלא ה' את מכותיך'. משמע ש'הפילו' אינו רק עוד דין במלקות, מצד שצריך שיהיה מוטה (שם כב:), אלא הוא שם והגדרה בפעולת ההלקאה, ועלינו להתבונן מה המכוון בזה.

עוד מצינו בעניין המלקות בגמ' (שם כג:) 'ונקלה אחיך לעיניך, כשלקה הרי הוא כאחיד' וברש"י עה"ת הובאו דברי הספרי - 'כל היום קוראו רשע, ומשלקה קוראו אחיד', ובמשנה שם דרשין 'כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן, שנאמר 'ונקלה אחיך לעיניך' - כיון שלקה הרי הוא כאחיד'. וביותר, דבגמ' סנהדרין (י:) נלמד מהכא דבעינן שיהיה חי לאחר המלקות, 'אמר קרא ונקלה אחיך לעיניך, אחר שלקה - אחיך בעינא'. העולה מהדברים הוא שהמלקות - מעניינן להכשירו, ולהשוות לו שם 'אחיד', ויש להבין את משמעות העניין.

במשנ"ב ריש סי' תקפא כתב, 'והוי עת רצון, ואיכא אסמכתא מקרא: אני לדודי ודודי לי - ר"ת אלול'. ובפשטות 'אני לדודי' - בתפילה, בתשובה, ו'דודי לי' - הקב"ה מקבלם. אך עדיין צריכים אנו להבין במה התייחדו ימי רצון אלול - במהותם, ובסדר עבודתם, וכיצד נתייחד בהם המאמר 'אני לדודי ודודי לי'.

ולהאמור בפ' ר"ת 'אלול', יוצא שה'א' של אלול הוא 'אני', נמצאנו למדים שבהתחלת עבודת ימים אלול עומדת חובת העמדת, הגדרת, והשבת ה'אני', והוא ראשית דבר התשובה.

ומצוות התשובה מקפת וכוללת את תיקון ה'אני' על שני חלקיו - כשעומד בבחינת גברא, חובתו להתעורר מעצמו לשוב למקומו, אל דרכו לקיום חובתו לקונו, וכמ"ש בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ב אות כו) 'אם אין אני לי מי לי, ביאור הדבר - אם האדם לא עורר נפשו מה יועילו המוסרים'.

וכשעוסקים בו בבחינת חפצא, חובת האני הוא להעמיד עצמו כתיקונו, ולהפקיעו ממעשיו הרעים ולעשותו זר להם, וכמבואר ברמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ד 'מדרכי התשובה להיות השב וכו' ומשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים', והיינו שבתשובה ה'אני' הנו בעל המעשה, וגם מה שמקבל תיקון זהו כדי לברר זהותו ומהותו האמתית.

(* נאמר בפרשת שופטים, ד' אלול תשע"ב. ונכתב ע"י אחד השומעים (גד' בקונ' שיחות ימים נוראים' שיחה ב, וב'מועדים' שיחה ב).

ועל האני, האדם, העבודה היא, להיות הוא מזרו עצמו, ולהיות הוא מעורר נפשו, ולהתבונן בדעתו, על צורך תיקונו והשגת שלימותו, ועי"ז יש לו את תיקון החפצא של האני, שנעשה אינו שייך לאני שקודם לכן.

ב.

עוד יש להתבונן במטבע הלשון 'אני לדודי ודודי לי', שהוזכר הקב"ה כאן בשם 'דודי', שהוא מורה על אהבת הקב"ה אותנו כ'דוד', וצ"ב מה השייכות לכאן ומהו המכוון בזה.

בסדר התפילה בהקדם לק"ש תיקנו לומר ברכות 'אהבה רבה', ו'אהבת עולם', וכשנעניין בנוסח הברכות נראה שהן אינן שבח כ'יוצר אור' וכ'מעריב ערבים', אלא שלפני שאנו מקבלים עלינו עומ"ש, עלינו להקדים את הידיעה, ההכרה, וההבנה שאנו אהובים, ועניין זה הוא ביסוד העבודה.

וכן מצינו בביאור מצות לא תתגודדו, במש"כ הרמב"ן בשם האבן עזרא וז"ל 'ור"א אמר אחר שתדעו שאתם בנים לה' והוא אוהב אתכם יותר מן האב לבנו, לא תתגודדו על כל מה שיעשה, כי כל מה שיעשה לטוב הוא ואם לא תבינוהו, כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם רק יסמכו עליו, שתבינו שהקב"ה אוהב אותנו יותר מאב את בנו, וע"כ לא תצטערו'. מבורר שאנו מצווים ומוזהרים על ידיעה והכרה זו.

והוא האמור, פעמיים באהבה שמע אומרים, וצ"ב שהרי נצטוונו על אהבה בק"ש, ומרהיטת הלשון משמע שאנו ניגשים לק"ש מתוך אהבה, אלא שלהאמור אתי שפיר, שלאחר שאמרנו ברכת 'אהבה רבה' ממילא באהבה אומרים, שמתוך הכרת אהבתו אלינו, עולה 'חיוב השבה' להשיב לו"ה אהבתו, ולקבלת עול מלכותו, וזהו שאנו מסיימים ברכת אה"ר במילים 'וקרבתנו וגו' להודות לך וליחדך באהבה'.

וכאמרנו בתחילת התפילה 'מאהבתך שאהבת ומשמחת ששמחת וכו' לפיכך אנו חייבים להודות ולשבח וכו', ולקבל עול מלכות שמים בק"ש^א.

המשגיח ר' מאיר היה אומר כעניין זה דהכי חזינן שההקדמה למתן תורה היא, 'אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים' (שמות יט, ד) ופירש"י - 'בשבילכם'. 'ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי', ולאחמ"כ כתיב על דברים אלו אמר הקב"ה למשה, 'אלה הדברים אשר תדבר' ופרש"י 'לא פחות ולא יותר', כלומר, אלו הדברים הם הקובעים שייכותנו לקבלת התורה, אלו הדברים בלבד - שהננו נבחרים ע"י הקב"ה.

ומכאן נלמד בכלל שיש להקדים הכרתנו אהבתו וחייבתו, ומתוך כך משועבדים אנו לקבלת עול מלכותו, ומוחזק בנו לקבלת עול תורתו.

(א). וחובת השבה כה"ג נראה שהיא על משקל ממוני גבך. וכע"ז מצינו בגמ' ברכות ו: 'ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל שידוע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום, יקדים לו שלום, שנאמר בקש שלום ורדפהו, ואם נתן לו ולא החזיר, נקרא גולן, שנאמר ואתם בערתם הכרם גולת העני בבתיכם' וכמו"כ להחזרת אהבה.

(ב). מא' מחכמי ביהמ"ד שליט"א.

ר' אהרון קוטלר אמר שהמאחר לזמן לימודו, מאחר לחברותא עם הקב"ה - השונה כנגדו, שהקב"ה מצפה ומחכה לו, וכדברי הנפש החיים, שכשמתעורר למטה לעשיית המצווה - מלמעלה מתעורר הרצון לקבלתה, ופשוט שכמו"כ ההתעוררות בזמן שחשב וזימן ללימודו, (ועי' ר"ן נדרים ח. ד"ה עליו להשכים).^ג

ומצינו ג"כ גבי תפילה בגמ' ברכות ו: 'כיון שבא הקב"ה לביהכ"נ ולא מצא עשרה מיד כועס שנאמר: מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה'.

וזהו ג"כ עניין האהבה של הקב"ה, שהיא קדומה לקבלת עול מלכות שמים, שקבלת עול מלכות שמים מבוססת ומחויבת מחמת אהבתו אותנו.

ג.

והכרה זו היא חובתנו בכל ענייני עבודת ה', אך נתייחדה בעבודת התשובה, חובת הכרת חפץ הקב"ה בתשובותינו.

וגבי תשובה נתפרש, 'עד יום מותו תחכה לו', שהקב"ה מחכה לו שישב וע"ז נאמר 'מינך פשוטה לקבל שבים'. וכתוב 'שובו בנים שובבים' (פרקי דר"א פמ"ב), ונראה שהוא כנגד שאנו מחכים למלכותו, וכאומרנו 'כי מחכים אנחנו לך', לכן - 'ממקומך מלכינו תופיע'.

ועל אותו משקל - 'נחפשה דרכינו ונחקורה וגו' כי 'מינך פשוטה לקבל שבים' - מפני ש'מינך פשוטה וגו' - שהקב"ה מצפה לתשובתנו, וכביכול פושט ידו ומחכה לתשובה^ד, לכן 'נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אליך'.

ויסוד התשובה - 'אני לדודי' שהוא הגדרת ה'אני', להכיר שה'אני' שלנו הוא אהוב ורצוי ומצופה שישב בתשובה, והוא בן אברהם יצחק ויעקב אהובם של מקום, והוא המעורר בנו כמיהה ושאיפה ל'אני לדודי', מחמת אהבתו המרובה וצפייתו כלפינו מתעוררת ומתחייבת נפשנו לשוב אליו. וזהו תיקון הגברא.

וכדברי רבינו יונה (שער ב אות ד) על אמרם 'כל זמן שאדם שרוי בשלוה אינו מתכפר' וע"י הייסורים הוא מתרצה למקום שנאמר 'את אשר יאהב השם יוכיח וכאב את בן ירצה' פי' כאב את בן, כדרך שאב ירצה את בנו אחרי התוכחה, שהבן קיבל את המוסר ולכן רוצה בו, כן ירצה ה' את אשר הוכיח וקבל מוסרו. ועוד יש לפרש שיוכיח לבן אשר ירצה בו, שאינו מוכיח בנים אשר נואש מהם ויודע שלא יועילום התוכחות, אלא אותם שחפץ בהם.

ולמתבונן, שני הפירושים עולים בקנה אחד: אדם שהקב"ה מוכיחו יבין שהקב"ה רוצה בו, ויגרום לו להתקרב לקב"ה ולקבל מוסרו, ובכך נהיה רצוי לפני המקום, כאשר נענה לרצון.

ג. שמעתי מהגר"ד יפה (שליט"א) [זצ"ל].

ד. וכשם ש'כי מחכים אנחנו לך' פועל 'ממקומך מלכינו תופיע וגו' שע"י החיכיה עצמה באה המלכות לידי גילוי, כלומר שאמונתנו בה וצפייתנו אליה מביאה את העניין לידי מציאות בעולמינו, כך הוא גם בפעולת החיכיה שלו אלינו כביכול, שהיא מאפשרת ומעוררת את תשובתנו.

רה"י, הגרמ"מ פרבשטיין שליט"א, הקשה - לפי המבואר ברבינו יונה שרק בין איש לאיש, כאשר יחטא לרעהו ומתפייס עמו רק כשצריך לו, אינו ראוי, כמו שמצינו בפתח שאמר לאנשי גלעד מדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם, משא"כ אצל הקב"ה שמקבל אותנו גם בעת צרה. ומשמע שאע"פ שתשובה זו מקובלת, היא רק בדיעבד, שקראו לקב"ה בשעת צרתם. וזה קשה, שהרי בתורה כתוב שתשובת אחרית הימים, שכלל ישראל תלוי בה, וכל תיקון הבריאה תלוי בה תהיה לצד ומצאוך, ואיך יתכן שתשובה זו תהיה מהרמה הפחותה.

ותירץ שהקב"ה מייסר לעם ישראל והם מבינים שהייסורים והצרות הם קריאה מהקב"ה, זו היא תשובה מעלייתא, ועליה אין טענה של מדוע באתם אלי, דהיא גופא, הרי הקב"ה קורא לנו באותו המצב של צר לכם, ולכן הננו באים, במענה לקריאתו^(ה). וכשהאדם מבין בלבבו שהקב"ה רוצה בתשובתו וקורא, ומצפה, ומחכה לו, ומבין שכל עניין ה'אני' שלו זה לדודי, והמאורעות העוברים עליו^(ו) הם קריאה מ'דודי' ולמען רצון וחפץ 'דודי'.

ד.

לך אמר לבי בקשו פני את פניך השם אבקש' (תהילים כז). ועל פניו אינו מובן לשון הפס', מי הוא האומר ולמי.

רש"י מבאר, לך - בשבילך, בשליחותך, אמר לבי - לבי מדבר אלי בשליחותך, בקשו פני - בבחינת נבואה קטנה שלבו מביא לו דבר ה' הקורא לו 'בקשו פני', והוא המביא ל'את פניך השם אבקש'.

והנפקותא בזה שהתעוררות ליבנו מהקב"ה היא בתרתי, חדא דאין לנו בעלות ע"ז ואין שייך בזה 'הפה שאסר' ו'פלגין' ו'לאחר זמן' ו'שיר', שה"ז מהקב"ה, ועלינו לקבלה ללא שיור ואסור לנו להתעלם ממנה, לדכאה, ולכובשה. ותו אית בה, שא"א לאחרה 'לכשארצה', שאין זו התעוררות שלך וממך, שתאמר לכשאפנה אשנה, אלא מהקב"ה ושמה לא תפנה - שמא למחר לא יעוררו אותך מלמעלה.

והוא הביאור ב'אני לדודי', ש'אני' - ובכלל זה 'אני' המתעורר - הוא שייך לדודי, שהתעוררות זו מידו היא, ומידו עלינו לתת לו.

ועלינו להכיר ולדעת שהננו נבחרים ורצויים - כל יהודי, כל בן תורה, ובפרט הזוכים שהקב"ה שם חלקם בין יושבי בית המדרש, בבית גדול שמגדלים בו תורה ויראה. והקב"ה רוצה

ה). ועפ"ד אפשר להבין מה שבתפילות הסליחות מדובר הרבה על צרות ישראל ועליהן באה בקשתנו. שכ"ה צורת הפנייה שלנו, מתוך קבלת התוכחה והקריאה מאת הקב"ה אלינו שע"י הצרות, והוא גופא המכוון, שנחזור ונשוב אליו מתוך ועם הבקשה לישועה.

ו). כמ"ש רבינו יונה (שער ב אות ב) 'חטאיו ופשעיו עוללו לנפשו', שכל אשר נעשה לנפשו נובע מהיחס שבין הקב"ה ובינו. ז). וי"ל דז"ש 'אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני'. דאטו יש לכ"א רוח"ק, ובכלל, מדוע מדברים על רוח"ק בקשר לתשובה. אלא שאכן באים הדברים בהמשך להנכר מקודם (בסליחות) 'השיבנו ה' אליך ונשובה וגו'', שרוח"ק היא הקוראת לנו מתוכנו (כמ"ש 'רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך'), והוא בחינה של השיבנו ה' אליך, אשר עי"ז, ונשובה, כאשר נקיים את ה'בקשו פני' ב'את פניך השם אבקש'.

בנו כ'אב את בן ירצה'. והאהבה של הקב"ה אותנו הגדרה היא במהותנו, וכל הקורה עמנו ה'ז קריאה של 'בקשו פני', התובעת לקרוא 'את פניך השם אבקש'.

כמבואר ברש"י על הפס' 'הבן יקיר לי אפרים וגו' כי מדי דברי בו זכור אזכרנו על כן וגו' רחם ארחמנו וגו' - 'די דיבורי שנתתי בו שלימדתי תורתני לרחם עליו'. הרי שהדיבור של הקב"ה נעשה דיבורו של העוסק בתורה. והוא מעלת הבן תורה - הבן יקיר.

ויש לנו לשנן לעצמנו 'מוסר חיובי' בהתפעלות - 'אני לדודי ודודי לי'.

ועפ"ז מתבאר אופן תיקון ה'אני' - בחפצא, דכיוון שה'אני' הוא ל'דודי' א"כ איני אותו האיש שעשה את אותן המעשים אלא איש אחר, שההכרה והידיעה שה'אני' תפוס [כל' המכילתא (פרשת בחדש פרשה ג) 'אמר להם הרי אתם קשורים ענובים תפוסים'] באהבת דודי, ממילא מפקיעה ממני כל שייכות למעשים רעים, כי ה'אני' חייב להיות רק ל'דודי' ולא להיתפס למהות חלוקה.

ה.

בלשון הווידוי אומרים 'שאין אנו עזי פנים וקשי עורף לומר לפניך צדיקים אנחנו ולא חטאנו אבל אנחנו ואבותינו חטאנו', והדברים תמוהים, מהו הס"ד שנאמר שצדיקים אנחנו, ועוד דמשמע דלא אמרינן הכי משום דהוי עזות פנים וקשיות עורף לומר כך, ותיפו"ל מדהוי שקר. וביותר צ"ב, הלא אנו אומרים להדיא 'אבל חטאנו', ומה באים להוסיף ולפרש שאיננו אומרים שלא חטאנו, וכי צריך להחזיק לנו טובה על שאיננו אומרים לא חטאנו.

בהכרח הביאור דשם 'צדיק' הנאמר כאן אינו 'צדיק ולא רשע', אלא זכאי ולא חייב, מל' 'הצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע', שהוא מתפרש על עניין זכאות וחייב. ובוודוי המכוון הוא שאנו מודים בחיובנו, ומכירים שיש לקב"ה זכות תביעה עלינו, ומצדיקים עלינו הדין, וכדחזינן בל' 'אתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו', 'הרשענו ופשענו לכן לא נשענו', 'חטאיו ופשעיו עוללו לנפשו'. והיינו שזהו הווידוי, שיאמר 'אתה צדיק על כל הבא עלינו', כלומר בדין ובצדק מגיעות עלינו צרותינו, והכל לפי פשענו, ובכך מצדיק עליו את הדין. והיינו שלא רק שהוא מתוודה על עצם החטא שחטא, אלא הוא מודה שהצדק עם הקב"ה בכל המגיע לנו מחמת אותם חטאים. ומה שאנו אומרים 'שאין אנו עזי פנים לומר לפניך צדיקים אנחנו וכו'', הביאור הוא שיתכן שאדם יאמר שהחטא היה מעשה ילדות ומחמת חברה רעה וכד', ויקבל על עצמו על להבא להישמר מאלו הסיבות, אך אין זו חזרה בתשובה כהלכתה, שהרי התשובה צריכה וידוי, והווידוי עניינו שהאדם מודה בכך שחטא, ואינו זכאי אלא רשע, דהיינו שהוא מחייב ומאשים את עצמו, ולכך לשון הווידוי הוא 'אשמנו', וע"ז אנו אומרים שאין אנו עזי פנים לומר שעל אף שעברנו עבירה זכאים אנחנו.

ו.

המשגיח ר' לייב כתב (נדפס בריש אור יהל ח"ב): 'היש כפרה בלא תשובה, אין. היש תשובה בלא לימוד המוסר, אין'. ומשמע שתלוי חד באיך וכרוך האחד בשני. וצ"ב היאך שייך האחד לשני, שמשום דאין כפרה בלא תשובה אזי גם אין תשובה בלא לימוד המוסר.

א' מתלמידי הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאלו האם לגשת לשידוך של בחור שאינו משתתף בסדר מוסר, והשיב בשלילה. ואע"פ שלא כולם אחזו כנוברהדוק, אך כיום כולי עלמא לא פליגי שצריכים ללמוד מוסר, וכמדומה שאין ישיבה כיום בלא לימוד המוסר. ומי שאינו לומד מוסר, הנו בעל חסרון. וצריכים לדעת שגם בבית, זה שאינו שייך למוסר, לעולם לא יאשים את עצמו (והוסיף - צריך ללמוד מוסר כשמרגיש שצריך, אך אם לא ילמד מוסר לא ירגיש שצריך).

נמצינו למדים שכשאנו לומד מוסר לעולם אינו מאשים את עצמו. ומכיוון שביסוד התשובה הוא להאשים את עצמו - וכדברי רבינו יונה בביאור עיקר החרטה 'מה עשיתי, איך לא היה פחד אלוקים לנגד עיני ולא יגורתי מתוכחות וכו' לא חמלתי על גופי וכו' מפני הנאת רגע אחד וכו', שממורמר ותמה על עצמו היאך עשה כך. וכל דברי רבינו יונה שם הנם הבעת חרטה על הטעות בחטא, ופותר במה שהיה צריך לפחד מהעונש. ולכאורה טעמא בעי. אלא שכוונת החרטה היא בקביעות הבחירה בחטא כטעות מופרכת ומופקעת, ואשר לכן אינה שייכת ל'אני' שלו. ועיקר ההפקעה הוא מהא גופא, מה'אני', וע"י שתופס ש'ולא שוה לנו'. והיינו שבתשובה הוא מאשים את עצמו, וא"כ מובן הכרח לימוד המוסר למהלך התשובה, שע"י לימוד המוסר יבוא להאשים עצמו. והם דברי ר' לייב, שאין כפרה בלא תשובה - כלומר אין סילוק החטא מבלי שיפקיענו מה'אני' שלו, וממילא אין תשובה - שמהותה להאשים עצמו ולהפקיע מהאני - בלא לימוד המוסר, שכ"ז מתועלת המוסר כמש"ב. שרק ע"י התמיה והתביעה ע"ע היאך עשה - נעשה המעשה מופקע ממנו, שע"י שעומד ותמה ומתמרמר איך נהג בטיפשות ולא חס ע"ע. וכדאיתא בתפילה זכה לחיי אדם 'מתמיהים אנחנו על נפשנו איך נעשתה התועבה הזאת' - רק ע"י תמיהתו מפקיע מעשיו הרעים מעצמו - ומעמיד ומגדיר שאי"ו ה'אני' המתוקן שהוא ל'דודי'. נמצא דזהו כוח התשובה, שמפקיע ועוקר מה'אני' שלו כל אותם המעשים הרעים, שכן אינם שייכים אליו דהוי טעות מעיקרא (לפי"ז נלמד עוד טעם במה שהשרישונו רבותינו להעמיד עבודת התשובה בתיקון וקבלה בדברים ה'קלים' והיותר קרובים לקיום כי על כן דווקא באלו מוכן האדם וגם יצליח להאשים את עצמו).

המשגיח ר' מאיר זצ"ל היה אומר ב'אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש' (דצ"ב מה ניתוסף ב'אותה אבקש'), עפי"מ דאיתא בחולין לב. דדרשינן (בפרה אדומה) 'אותה, ולא אותה וחברתה', דאין שוחטין ב' כאחת, דגם בבקשת 'שבת' חייבת להיות בקשתו היחידה, שאותה בלבד הוא מבקש, ולא יעלה על דעתו לקנות תורה ועוה"ז כאחת. המבואר שעל האדם להפקיע מעצמו, מה'אני' שלו, הכל מלבד השאלה והבקשה לקרבת אלוקים - מלבד 'האני לדודי'.

ומחובת התשובה להתבונן בתוצאת החטא, שהיא השחתה וחורבן, וכדמצינו בעניין החורבן - 'איכה' כלומר איך נהיה הדבר הזה שהעיר רבתי עם ישבה בדד וכו', והרי"ז יסוד לתשובה הנפתחת ב'איך' החלפתי בעולם חולף, עולם עומד לעד לעולם, ואומרים חז"ל איכה מל' אִיכָה

כמו הנאמר לאדם הראשון לאחר החטא ופי' - היכן אתה - איפה היית. וזהו האמור 'איכה ישבה בדד, איכה הייתה כזונה וגו'', כלומר איך חטאתי והיאך כך עשיתי שמשום כך נענשתי, ומתוך שמתעורר לתמוה ולהתמרמר ולומר 'איכה' היאך חטאתי איך מצאוני הצרות האלו וכו', ממילא שומע קריאת ה' - 'איכה' הקורא לו לשוב אליו, ועי"כ מחזיר עצמו לדודי לדעת את ה' - לנועם ה' - ומחזיר עצמו לפנים בתוך גן עדן, שמצורך קריאת האיכה שקרא הקב"ה לאדה"ר לעזוב את דעת הנחש ולחזור לדעת ה' הוצא מגן עדן.

העולה מהדברים, ב'אני לדודי' נא' חלק הגברא, שישים על לבו שמא הבת ד' אותו כל הבא עליו הוא בכדי לעוררו, שכל ה'אני' חפצו ורצונו, יהיה 'לדודי', וכל הקורה עמו הוא קול הקורא לו - איכה, ד' הוא המדבר עמו. ונא' חלק החפצא, שחובת התשובה לתקן ולהעמיד ה'אני' שלו באופן שיהיה כל כולו 'לדודי' ויתמה ויתחרט על לשעבר, ויפקיע את ה'אני' מכל עניין אחר מלבד 'לדודי'.

ז.

כתב הרמב"ן בשם האבן עזרא על הפס' 'בנים אתם לד' אלוקיכם לא תתגודדו' - 'אחר שתדעו שאתם בנים לד' והוא אוהב אתכם יותר מן האב לבנו, לכן לא תתגודדו על כל מה שיעשה, כי כל מה שיעשה לטוב הוא, ואם לא תבינוהו, כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם, רק יסמכו עליו'. והדברים צ"ב, מה עניין זה שאנו לא נבינהו כבנים קטנים לעניין אהבתו כלפינו וטובותיו אלינו והיכן נא' בפס' של 'בנים אתם' דבר זה.

והנראה שנתחדש ב'בנים אתם' הוא שהקב"ה אוהב את בניו כמסירות האב לבנו לגדלו להביאו להיכן שאכתי לא הגיע והשיג וממילא גם אינו יכול להבינו, והאב מביאו ומגיעו לשם. וא"כ אנו כבן הקטן, שאיננו משיגים ומבינים במה שהקב"ה מביא עלינו, ועי"ז הקב"ה מחנכנו ומגדלנו.

האלטער ביאר במש"כ בחז"ל שאברהם אבינו היה מאכיל לכל אורח יותר ממה שהיה רגיל בביתו - שחסד אברהם היה לרומם את המושגים שלהם והעלה כ"א כפי השגותיו. ונראה שזהו מכוון בביאור שמו אברהם - 'אב המון גוים', אברהם, האדם הגדול בענקים, שהיה מגדל את העולם כאב, ולגדל היינו נתינת מושגים חדשים יותר משהיה.

ומתבארים בזה דברי הרמב"ן, שמחובתנו להכיר שאנו בנים קטנים, והוא מגדלנו וע"כ לא נבינהו. ואוהב אותנו יותר מהאב לבנו, שהאב מגדל בנו במסגרת הטבע, להיותו כשאר האבות. אבל הקב"ה מגדל אותנו יותר מאב לבנו, שכן מגדלנו הוא למעלה ממסגרת הטבע, לא רק לשאינו מושג במסגרת עולמו של הבן (שלזה מגדל האב), אלא מגדלו ומגיעו למופקע מעולמו, למה שאין לו בו השגה כלל וכמבואר ברש"י פ' ואתחנן שבנים אתם לה' הוא ע"י שתלמידים קרויים בנים. והאהבה תוצאת הגידול, והקב"ה שמגדלנו טפי, ממילא אהבתו יתרה מאהבת האב לבנו. וזו היא ה'אהבה רבה וגו' וחמלה גדולה ויתרה שחמלת עלינו', שאחריה אנו מבקשים 'ותן בלבנו וכו'', שאחר שאוהב אותנו כזו אהבה רבה, שמגדלנו מעל מושגינו ועולמינו, א"כ תן

בלבנו להבין וכו', לקבל מושגי התורה, אשר גבוהים מאתנו, שנקבל אותם מהתורה עצמה, ובעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם וגו' כדברי הרמב"ן דלעיל שהננו סמוכים על הקב"ה, ועי"ז משתייכים ללימוד התורה.

וכמו שאומרת הגמ' בב"מ פה. שאין ד"ת מתקיימים אלא במקטין עצמו על ד"ת. והיינו כמבואר בפירש"י ברכות ד. שהוא מוכן לקבל שטועה, וכמש"ב המהר"ל בנתיב התורה פ"ג שמוכן לקבל מקטן ממנו וכ"ש מהגדול ממנו, והיינו 'בן' תורה, שמקטין עצמו כבן לאב, שהתורה תנחילו מושגים, ותרוממו ותגדלו למושגים שבגדלות.

ח.

והיינו 'אני לדודי', שה'אני' שלי, שהוא הרבה למעלה מהמושגים שלי, הוא 'לדודי', הוא מורם ונשגב למעלה מהכרתי וידיעתי ב'אני' שלי. ו'אני' בן קטן ל'דודי' השואף לגדלות ה'אני' כבן הקטן היודע שעליו לגדול.

ועי"ש 'אני לדודי' באופן שביארנו, שעומד מוכן לקבל עול מלכותו, להתגדל ולהתעלות, ממילא 'ודודי לי', שיגדלו וירוממו למושגים חדשים ומופלאים ממנו.

וזהו האופן הג' של 'אני לדודי', ידיעת ה'אני' שלו שמעוחד לגדלות עד לאין שיעור ומקטין עצמו להתגדל למעלה זו שיהיה ה'אני' ל'דודי'.

נמצאנו למדים ג' אופני 'אני לדודי', הנובעים ממעלת 'בנים אתם לה' אלקיכם, והם היסוד לתשובה וכמ"ש 'השיבנו אבינו לתורתך': א. שמכיר שהאני שלו הוא הקב"ה, הקורא ומעורר אותו וקובע מהלכו. ב. 'אני' רק לדודי, שאינו סובל שיהיה מישוהו אחר, וכשסוטה מן הדרך מכיר שסטה מן ה'אני' שלו. ג. שאינו מכיר את האני שלו ונותן לקב"ה לקבוע את האני שלו עי"ש שיגדלו מעל מושגיו. לקבל ההכרה של ואני קרבת אלוקים לי טוב, כמ"ש 'לולא האמנתי לראות בטוב השם בארץ חיים'.

ט.

ויש לנו לקרב את עצמינו גם לבחינת 'דודי לי' עי"ש שנקיים והלכת בדרכיו, ונעסוק גם אנחנו בהשפעת הארת פנים לזולתנו אשר תבטא את מעלת היותם רצויים ונבחרים.

י.

הגמ' (מובא ברש"י ותוס' במכות דף ד:) לומדת מלקות במוציא שם רע דכתיב 'ויסרו אותו'. וילפי' ויסרו ויסרו מבן סורר, והתם כתיב בן, וגבי מלקות נמי כתיב בן 'והיה אם בן הכות הרשע'. חזינן שה'בן' הוא עניין מהותי במלקות, ולמתבאר יובן - שהמלקות באים לבן הקטן על שלא הבין שהוא קטן, על שלא קיבל - 'ויסרו אותו ולא שמע אליהם', וכל ה'ויסרו אותו' נלמד מ'והיה אם

בן הכות הרשע', דכל מלקות הם בדומה לבן סורה ומורה, על שלא הקטין עצמו לקבל ולגדול, וע"ז אנו מלקים אותו, 'והפילו השופט לפניו' - להשליט את דעת השופט עליו להעמידו תחת השופט. וכדברי הגר"ח, שיסוד דין מלקות שהוא מלקות דבי"ד, והיינו להחזירו למתחת העול - להחזירו לגדר 'בן', ולאחר 'אם בן הכות הרשע' - נהפך להיות 'בנים אתם לד' אלוקיכם', והיינו שאחר שהלקהו חוזר להיות בן. וזהו 'כיון שלקה הרי הוא כאחיד', שהרי הוא בן כמוך. עי' רמב"ם פ"י ממתנ"ע ה"ב שכתב 'וכל ישראל והנלווה עליהם כאחים הם שנאמר בנים אתם לה' אלוקיכם'.

ואנו שומעים את קריאת האַיָּה, ע"י שאנו מקטינים עצמנו על ד"ת המגדלים ה'אני' להיות 'לדודי'. ומקבלים את תיקון ה'ויסרו אותי', בלמדנו ושומענו מוסר אבינו המגדלנו.

הגר"ח שמואלביץ, כשהיה באניה משנחאי לארה"ב ושאלוהו איפה נמצאים, השיב 'בשמעתא ג'. כי עבודתנו היא להכיר מקומנו, 'שבתי בבית ד' כל ימי חיי לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו', פרש"י כל בוקר ובוקר, היינו שבכל יום עלינו להתחיל עם התחדשות של בוקר, והיא הקטנת עצמנו, וכמש"כ המדרש שמואל בקניין התורה 'שאינו מגיס לבו בתלמודו' שמחשיב עצמו קטן שבחכמים, וגם שיחשוב שמה שלמד באותו היום הוא רק מעט מזער כדי שלעולם ישתדל להוסיף. וכשמקטין עצמו על ד"ת, להעמיד עצמו בביהמ"ד לבקר בהיכלו, להתגדל, ממילא זוכה ל'אני לדודי ודודי לי'.

